

Helsingborgs kulturparker

Vård- och utvecklingsplaner

5. Vikingsbergsparken

Pålsjö slottspark · Pilvångsplatsen · Margaretaplatsen
Kopparmölleparken · Vikingsbergsparken · Öresundsparken
Slottshagen · Rosenträdgården · Fyrkanten · Musikparken
Stadsparken · Furutorpsplatsen · Hans Lars lycka

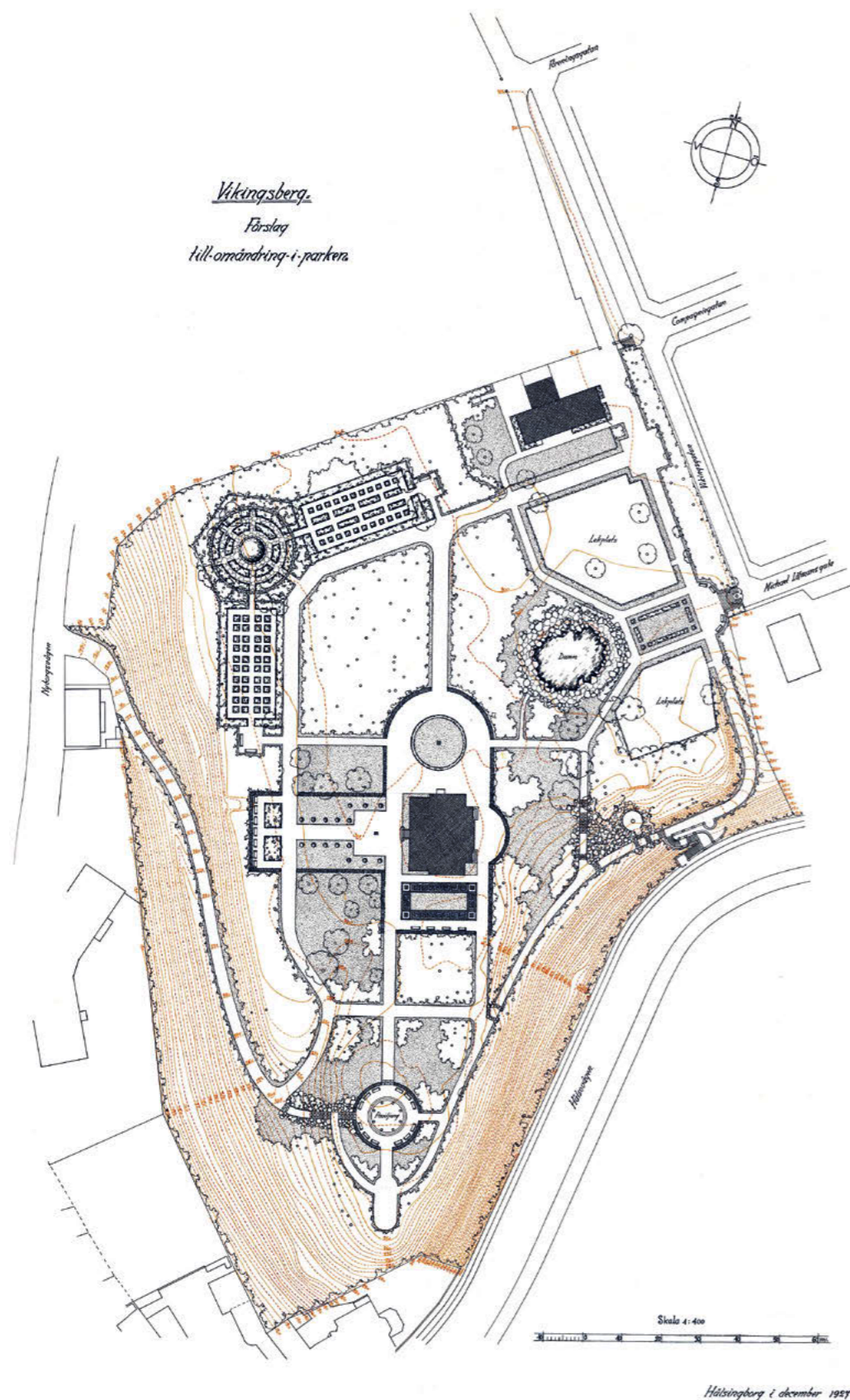
SÖDRA PARKDELEN I KLASSICISTISK STIL
OCH NORRA PARKDELEN I ROMANTISK STIL

Vikingsbergsparken

Vikingsbergsparken, med sin lite brokiga historia, ligger lummigt inbäddad uppe på landborgskanten. Parken har sitt ursprung i två av 1800-talets privatträdgårdar och därför är trädgårdskänslan fortfarande påtaglig. Parkens höga prydnadsvärde och avskilda läge är kvaliteter som lockar många. Den uppskattade lekplatsen har gjort parken till ett populärt område för barn.

I samband med omgestaltningen under åren omkring 1930 gavs parken ett stramare uttryck. Ett av de nya tilläggen var siktlinjen från den västra gårdsplanen mot söder där rådhusornet dominerar vyn. Vykort, okänd fotograf, troligen 1940-tal, Helsingborgs museum.

Förslag till omändring i parken, upprättat 1927 av Oskar H Landsberg. Planen präglas av stram symmetri och räta linjer – typiskt för den klassicistiska trädgårdskonsten. Bortsett från några mindre delar skulle förslaget komma att realiseras i sin helhet. Vissa delar sparades från den romantiska anläggningen, till exempel grotta, damm och trädgårdsmästarebostad. Ritning: Helsingborgs stadsarkiv.

Bilden är tagen från Hälsövägen och visar Vikingsbergstrappan med villan Vikingsberg i bakgrunden. Vykort, okänd fotograf, kring 1910, Helsingborgs museum.

Historik

Delar av området för dagens park hade under 1600-talet en position i det befästa Helsingborg. Längst ut på landborgsplatån, på platsen för dagens utsiktsplats, låg en mindre befästning som främst fungerade som en utkikspunkt, kallad "Kik öfwer all". Anläggningen revs antagligen under 1680-talet och området förblev obebyggt fram till 1800-talets mitt.

Vikingsbergsparken har sin bakgrund i två privatträdgårdar från 1800-talets senare del. År 1852 köpte grevinnan Maria Sophia Barck en del av Lergravvarelyckan från Helsingborgs stad och lät uppföra landeriet Nyborg (senare kallat Hertzska villan). 1859 lät släkten Barck bygga ett till landeri uppe på platån, i form av ett korsvirkeshus som fick namnet Vikingsberg. Åren kring 1870 försågs landeriet med en park och trädgård samt en trädgårdsmästarebostad. I Öresundsposten den 22 september 1875 anges att Vikingsbergs park anlades efter trädgårdsmästaren Theodor Wiecks ritningar – "ett litet praktstycke i trädgårdskonst".

År 1875 hade båda landerierna sålts. Den nya ägaren till Nyborg, greven Lage Posse, lät genomföra en ombyggnad efter stadsarkitekten Mauritz Frohms ritningar. Ryttmästaren Georg Aminoff, som hade köpt Vikingsberg, lät ersätta korsvirkeshuset med nuvarande villa i klassicistisk stil, även denna efter ritningar av Frohm. Nyborgs marker bestod från början av åker men vid ombyggnaden anlades en park i romantisk stil.

För båda anläggningarna följde därefter flera ägobyten. År 1912 donerade Vikingsbergs dåvarande ägare, Otto och Ida Banck, villan och parken till Helsingborgs stad. Paret bodde kvar och först efter Ottos död, 1924, blev området tillgängligt för allmänheten. Byggnaden fungerade 1929–2001 som konstmuseum men inrymmer i dag förskoleverksamhet.

Inför konstmuseets invigning 1929 planerades det för en total omläggning av parken efter ritningar av stadsträdgårdsmästare Oskar H Landsberg.

Flygfotot är taget över Vikingsbergsparken med Nyborg (Hertzka villan) till vänster och Vikingsberg till höger. Vid Nyborg syns det lusthus som tidigare låg på platsen. Bilden är tagen 1927, alldeles före Landsbergs stora omgestaltning. Aero Materiel AB, Helsingborgs museum.

Wiecks romantiska park ersattes av en stram planering i klassicismens tecken, med betoning på symmetri och rätlinjiga strukturer.

De första arbetena verkställdes 1926 då gårdsplanen och vägsystemet i anslutning till Vikingsbergsvillan fick sitt nuvarande rätvinkliga uttryck med kuddar av buxbom och häckar av bok. Huvuddelen av omgestaltningen utfördes åren 1929–1931 då övriga parken stramades upp och tre spaljeomgärdade blomstergårdar anlades.

Från den äldre parken sparades en damm som omgestaltades. Även trädgårdsmästarebostaden fick stå kvar, likaså Vikingsbergstrappan – en monumental stentrappa som Banck låtit bygga 1906. Den ritades av arkitekt Ola Andersson och leder upp till parken från Hälsovägen. I slänten ovanför trappan lät Landsberg bevara en källare och en grotta, den senare kompletterad med ny stenläggning.

Nyborg ägdes i början av 1900-talet av grosshandlare Fredrik Hertz, som villan senare namngavs efter. År 1947 övergick villan i stadens ägo men är i dag privatägd. Dess romantiska park införlivades 1950 i Vikingsbergsparken som då utökades betydligt. Gångvägarna sammanfogades och gallringar gjordes i vegetationen.

Väster om Hertzka villan, på platsen för ett tidigare lusthus, byggdes en utsiktsterrass ritad av trädgårdsarkitekten Einar Jennerup. Delar av 1931 års blomstergårdar byggdes om, men 1970 återställdes de till tidigare form.

I parken fanns tidigare betydande fruktodlingar, liksom småskaliga prydnadsplanteringar, med ursprung i 1800-talets privatträdgårdar. I samband med att området övergick till offentlig park togs merparten av dessa bort och i dag återstår något enstaka äldre fruktträd.

Vikingsbergsparken är en av stadens många miljöer som påverkades under andra världskriget.

Det symmetriska trädgårdspartiet vid villan Vikingsbergs västra sida. Denna parkdel fick sin nuvarande form 1926.

Den västra axeln från Hertzka villan kantas av pelaridegrar. Bilden är tagen från 1950-talets utsiktsterrass, vilken ersatte ett äldre lusthus.

Genom staden drogs en spärmlinje av stridsvagnshinder som i parken placerades i den västra landsbergs-slätten. I de flesta andra parker har dessa betongblock senare flyttats eller planterats över för att döljas, men i Vikingsbergsparken har de blivit ett effektivt inslag. De kantar gångvägen ned till Nyborgsvägen, och därför kallas gången Draktandsgången.

I samband med stadsträdgårdsmästarnas konferens, som 1970 ägde rum i Helsingborg, utfördes en del tillägg och ändringar i parken. Utöver arbetet med blomstergårdarna uppdaterades delar av parkens växtsortiment, bland annat utmed Vikingsgatan. Dagens rododendronbuskage tillkom, och 1969 restes skulpturen "Tuppen" väster om Hertzka villan.

Vikingsbergs trädgårdsmästarevillan revs 1979 och ersattes av en ny byggnad på samma plats, med samma proportioner. Byggnaden inrymmer i dag förskoleverksamhet, och norr om den anlades en lekplats 1989, som förnyades och

Bassäng med springfontän i mittre blomstergården, omgiven av kalkstensbeläggning och symmetriska planteringsytor.

Den så kallade Draktandsgången är en tydlig rest av andra världskrigets spärmlinje genom staden. Gången kantas av stridsvagnshinder, flerstammiga bokar, ekar och lönnar.

utökades 2009. Parkens tidigare lektytor var lokaliserade söder om byggnaden.

I Landsbergs ritningar från 1927 benämns två större ytor som "lekplan", vilka antagligen avsågs fungera som öppna ytor för lek.

Under 1960-talets slut anlades en avlång lekplats utmed Vikingsgatans södra del, i senare tid ersatt av en boulebana och en toalettbyggnad.

År 2009, då lekplatsen förnyades, rustades parken upp med nya planteringar, gallrad vegetation, renoverad stenbeläggning samt utökad och ny belysning. Den senaste upprustningen gjordes 2020–2021, då bland annat den ena blomstergården och området kring dammen förnyades.

Studio e.

Den ovala dammen och planteringen är ett resultat av Landsbergs omgestaltning. Dammen fanns dock redan i den äldre parken, men har genomgått flera omgestaltningar, senast vid 2020–2021 års upprustning.

Nulägesbeskrivning

Vikingsbergsparken är högt belägen på en utskjutande del av landborgen, vilket möjliggör utsikt i flera väderstreck. Parken präglas av lummig grönska och öppna gräsytor, i kombination med småskaliga rum av hög prydnadskaraktär.

Entréer, trappor och vägsystem

Parken nås via ingångar från norr, väster och öster. Den västra entrén vetter mot Nyborgsvägen och leder genom två gångvägar vidare upp för landborgsbranten till parkens norra respektive södra del. Båda dessa vägar härrör från 1850-talet. Från Hälsovägen i öster leder Vikingsbergstrappan upp till parken. Trappan, i form av en påkostad trappkonstruktion i klassicerande stil, är murad i granit och har en balustrad. Vidare finns mindre trappor på flera platser inom parken, varav de äldre består av kalksten och de nyare av granit.

Vägsystemet inom den norra fastigheten, motsvarande det som tidigare var landeriet Nyborg, är mjukt slingrande enligt romantiskt stilideal.

Vägarna inom den södra fastigheten, motsvarande det som tidigare var landeriet Vikingsberg, är formade i klassicistisk stil och präglas av symmetri, räta linjer och siktstråk. Längst i söder mynnar vägarna samman i en plats med slående utsikt över staden och vattnet. Parkens gångsystem är grusat och i landborgsbranten är trappor och gångvägar asfalterade.

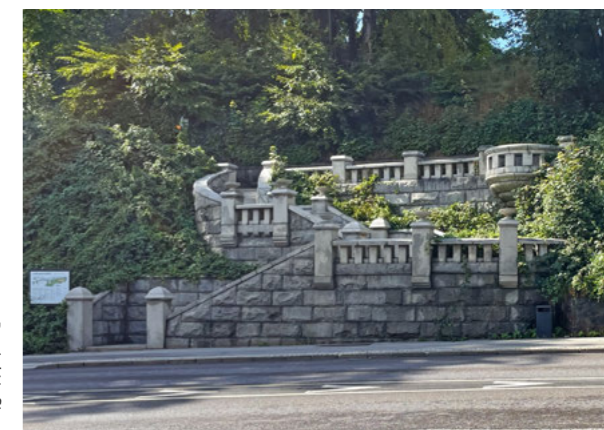
Växtlighet

Parken uppvisar en variationsrik växtlighet med traditionella trädbestånd, täta buskage och småskaliga prydnadsplanteringar. Den norra delen är relativt öppen med utbredda gräsytor och spridda solitärer, i huvudsak sentida men med äldre inslag av blodbok och tysklönn. Hertzka villans sydvästra axel kantas av sex pelaridegranar från cirka 1920-tal. De mittersta och södra delarna uppvisar en tätare grönska med äldre solitärer och sammanhängande bestånd. Bland arterna syns typiska parkträd i form av bok, ek, lönn och lind men även enstaka exoter såsom vitbrokig tysklönn.

Daniel Hofling.

Längst i söder finns två terrasserade platser med slående utsikt över staden och sundet. Den nedre terrassen nås genom öppningen i häcken.

Daniel Hofling.

Vikingsbergsparken ansluter till Hälsovägen genom Vikingsbergstrappan, anlagd 1906 efter ritningar av arkitekten Ola Andersson.

Söder om den före detta trädgårdsmästarebostaden står ett par junimagnolior som ansluter till stora rododendronbuskage. Runt rundeln norr om villan Vikingsberg växer täta bestånd av tuja, idegran, järnek och cypress. I väster ansluter en formell anläggning av klippta häckar och buxbomskuddar. I parkens sydligaste del finns lummiga trädbestånd av bok, ek, lönn och lind, vilka vid nedgången till Draktandsgången är utpräglad flerstammiga, möjligen som ett resultat av röjning eller hamling under 1800-talet. Landborgsbranten präglas av blandade ädellövbekant och murgröna.

Blomstergårdarna uppvisar skilda karaktärer på teman av småskaliga prydnadsplanteringar. I den mittersta finns en bassäng med fontän omgiven av perenner, kalkstensgångar och sittplatser. Runt den ovala dammen i öster finns en större perennplantering. Dammen bildar en parterrsammans med de dekorativa perennplanteringarna med buxbomsklot.

Byggnadsverk, konstverk med mera

I parken finns tre byggnader: Hertzka villan (tidigare kallad villa Nyborg) i italiensk villastil, den vitputsade patriciervillan Vikingsberg i påkostad klassicistisk arkitektur samt Vikingsbergs före detta trädgårdsmästarebostad. Till den senare hör även några mindre uthus.

I nordväst finns en terrasserad utsiktsplats, på platsen för en tidigare paviljong. Utsiktsplatsen är hexagonformad och kantas av ett nätt smides-

räcke. I nära anslutning står sedan 1969 skulpturen "Tuppen", gjord av Palle Pernevi i rostfritt stål.

I landborgsslätten, ovanför Vikingsbergstrappan, finns två konstruktioner från den äldre parken, dels en jordkällare, dels en grotta i form av en stenlagd sittplats inskjuten i slätten.

I parkens östra del finns en oval damm med bakgrund i den äldre parken men omgjord i omgångar därefter. Dammen omges av markbeläggning och murar av kalksten.

Gångvägen som sammankopplar Nyborgsvägen med parkens södra del kantas av långa rader av stridsvagnshinder från andra världskriget.

Utrustning

Belysningen tillkom 2009 och består av stolpar i historiserande stil. Parkens möbler är i huvudsak av äldre modell med inslag av senare typer, bland annat i form av bänkbord.

Söder om blomstergården finns ett äldre bord i form av en kvarnsten, möjligen kvarstående från den äldre parken och troligen ursprungligen från någon av stadens möllor.

I parkens nordöstra del finns lekplatsen Vikingsberglekan. Den har ett diskret utförande och är väl inpassad i parken, bestående av bland annat klätterställningar, gungor och sandleksaker präglade av naturens material och former.

Studio e.

Ovala dammen med sin lilla näckrosdel. Dammen omgärdas av perennplanteringar och bildar en parterr tillsammans med de dekorativa perennplanteringarna med åtta buxbomsklot.

Kulturhistorisk värdering

Dagens park är ett resultat av två olika anläggningars utveckling, delvis präglade av skilda stilideal, men väl sammanfogade till en helhet. Den södra och dominerande delen är en välbevarad representant för det klassicistiska parkideal som låg till grund för den omläggning som utfördes under åren omkring 1930. Stilidealet uttrycks i de symmetriska strukturerna, de räta siktlinjerna, den formella planeringen och de kontrasterande prydnadselementen i form av blomstergårdar och dammanläggning.

Klassicismens trädgårdskonst synliggörs även i delar av materialen från denna tid, särskilt kalkstenen som återkommer i markbeläggning, murar och trappor. Omgestaltningen innebar att parken är väl anpassad till arkitekturen i villan Vikingsberg.

I det övergripande vittnar den norra delen i högre grad om ett äldre stilideal. Ett mjukt slingrande vägsystem och öppna gräsytor bevarar 1800-talets romantiska former och berättar om de båda parkernas ursprungliga planering i engelsk stil. Den äldre parkanläggningen framträder även i vissa bevarade element i söder, till exempel i Vikingsbergstrappan, grottan och det äldre trädbeståndet.

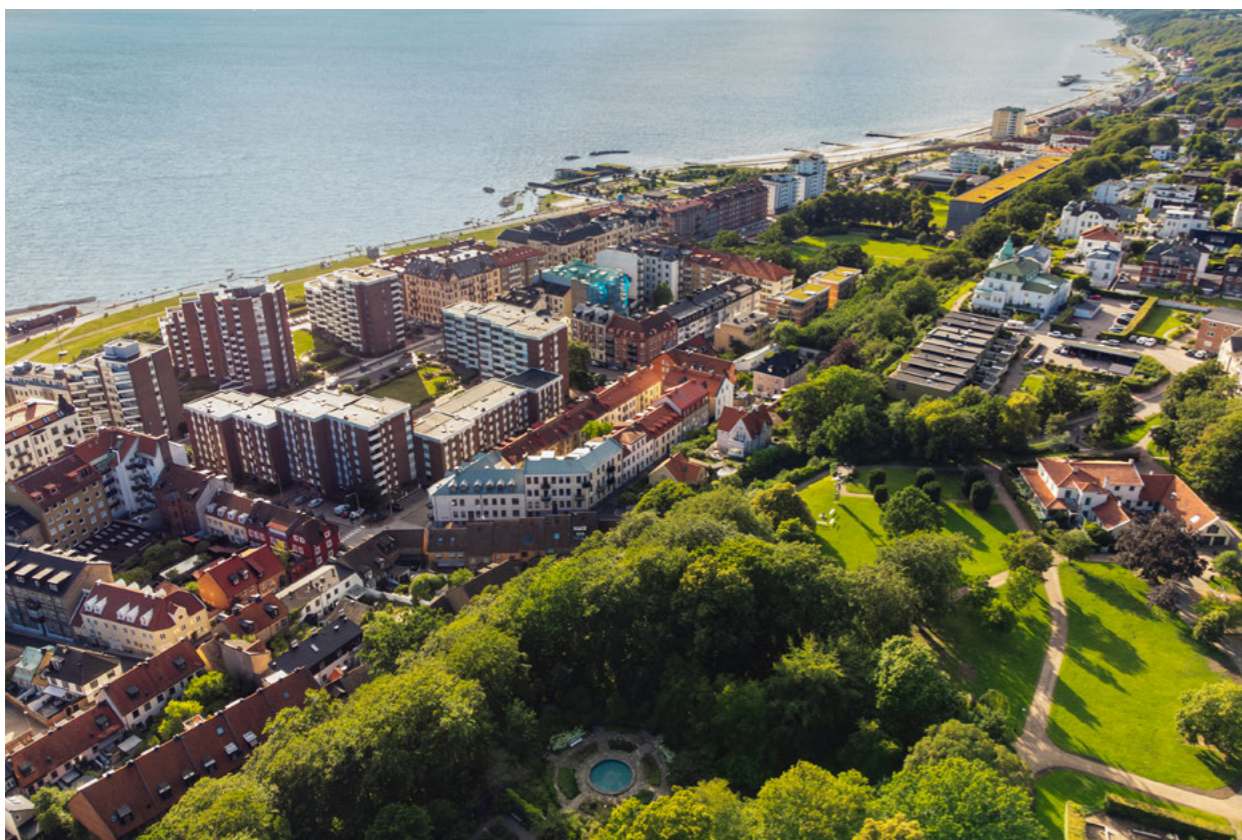
Därtill utgör den sammantagna miljön, med byggnader och park, ett intressant exempel på hur stora jordbruksfastigheter etablerades i stadens utkanter under 1800-talet, ibland försedda med påkostade trädgårdsanläggningar.

Parköversikt: Daniel Hofling.

Särskilt värdefulla delar / egenskaper

- Den södra delens klassicistiska planering med symmetri, siktlinjer, rundlar och räta linjer.
- Den norra delens romantiska planering med slingrande vägsystem, öppna gräsytor och spridda solitärer.
- Den övergripande lummigheten och täta grönskan i parkens mittersta och södra delar.
- Det äldre trädbeståndets artsammansättning och organiska planering.
- Markbeläggning, murar och trappor av kalksten.
- Vikingsbergstrappan (1).
- Grottan (2).
- Jordkällaren (3).
- Blomstergårdarna med bassäng och fontän (4).
- Ovala dammen (5).
- Utsiktsplatsen i söder (6).
- Placering och form av utsiktsterrassen vid Hertzska villan (7).
- Axeln med pelaridegranar (8).
- Landborgsbrantens naturpräglade vegetation (9).
- Parkens koppling till byggnaderna villa Vikingsberg, Hertzska villan och den före detta trädgårdsmästarebostaden (10).
- De två gångvägarna från Nyborgsvägen uppför landborgsbranten, vars sträckningar härrör från 1850-tal (11).
- Raderna av pansarhinder utmed Draktandsgången (12).

Studio e.

Vikingsbergsparken i förgrunden med springvattenbassängen i en av blomstergårdarna, utkiksplatsen intill "Tuppen" och Hertzka villan. Strax norröver, nedanför landborgen skymtar Margaretaplatsen.

Mål

Målsättningen är att Vikingsbergsparken ska bevaras och förvaltas som en representant för dels 1800-talets romantiska trädgårdskonst (främst framträdande i parkens norra del), dels det tidigare 1900-talets klassicistiska stilideal (parkens södra del), såsom anges i den kulturhistoriska värderingen.

Målet är att bevara och stärka parkens kulturhistoriska värden samtidigt som den vårdas och utvecklas för att fungera som en modern offentlig park.

Vård och utveckling

Drift- och underhållsinsatser bör hålla hög nivå, då parken hyser höga kulturhistoriska värden och utgör en viktig plats för rekreation.

Parkens södra del utgör byggnadsminne, därför ställs där särskilt höga krav på det långsiktiga underhållet.

De beståndsdelar som bedöms vara av särskilt värde kräver regelbundna och täta insatser för att värdena ska upprätthållas och eventuella brister uppmärksammas. Alla åtgärder behöver vara förenliga med byggnadsminnets skydds-föreskrifter och en del åtgärder kan kräva tillstånd från länsstyrelsen.

Det är viktigt att även huvudbyggnadens närmaste omgivning, vilka ingår i byggnadsminnet, bevaras enligt skyddsföreskrifterna och att de är tillgängliga för allmänheten. Det finns en utmaning i detta då det pågår förskoleverksamhet i byggnaden, vilket bland annat skapar stort slitage.

Parkens varierade sammansättning och skiftande naturliga förutsättningar medför att underhålls-arbetet kan ske med delvis olika intensitet. I den tätbevuxna landborgsbranten och utmed Landborgspromenaden bör arbetet ske med intervall och omfattning som lämpar sig för att hålla undan sly och upprätthålla utsikten.

Utrustning i parken

Vi strävar efter enhetlighet i Vikingsbergsparken och därför ska framförallt den här typen av utrustning användas:

Möbler

Parksoffa Ramlösa från Kulturbelysning alternativt parksoffa nr 3 från Näfveqvarn. Trä: Oljad mahogny alt. grön RAL 6009. Stativ: Svart RAL 9005. Bord: Lessebo bord från Byarums bruk, som anpassas efter soffornas utförande.

Belysning

Armatyr Philips Copenhagen City Led, small, med upplyst kupa på den historiska stolpen med "Metkrok" från Kulturbelysning. Färg: Svart RAL 9005, glans 50.

Skräpkorgar

Byarum från Byarums bruk. Färg: Svart.

Övrigt: Helsingborgs stadsvapen i relief samt fågelskydd.

HH2000 i plåt från Jansson & Partner. Färg: Svart RAL 9005.

Övrigt: Helsingborgs stadsvapen i vitt samt fågelskydd om möjligt.

SSH från Smekab Citylife (med nedkast). Färg: Mörkgrön RAL 6009.

Övrigt: Helsingborgs stadsvapen i vitt samt fågelskydd om möjligt .

Används endast i begränsad omfattning och på platser med extra hög belastning.

Sittplatser och utrustning bör ses över så att de i läge och utförande blir en naturlig del av parkens historiska karaktär.

Vikingsbergsparken

Läge

Vikingsbergsparken är belägen på landborgsplatån i stadens norra delar. Den upptar fastigheterna Gamla Staden 6:10 och 6:11 samt omsluter fastigheterna Vikingsberg 1 och Nyborg 1.

Lagskydd och ställningstaganden

Byggnadsminne: Villan Vikingsberg är byggnadsminne sedan 1967. År 2002 utökades skyddsområdet till att även omfatta den del av parken som utgör fastighet Gamla Staden 6:11. Byggnadsminnets skyddsbestämmelser anger att området inte får bebyggas eller förändras samt att parkens terrass, trappor, damm, markbeläggning och vegetation med mera inte får tas bort eller ändras.

Riksintresse: Parken ingår i riksintresset Helsingborg [M15] för kulturmiljövården.

Parken ingår i riksintresse Pålsjö – Domsten [N44] för naturvården.

Kulturmiljöprogram för Skåne: Parken ingår i den särskilt värdefulla kulturmiljön Helsingborg.

Bevarandeprogram för Västra Tågaborg (1995): Parken är utpekad som särskilt värdefull miljö.

Helsingborgs
kulturparker

Vård- och utvecklingsplaner

